

CATECHIS- MVS PARVVS

pueris primum qui

ediscatur, proponen-

dus in Scholis La-

tinè & Græcè.

Excudebat *Aug. Matth.* pro Socie-
tate Bibliopolarum *Londinen-*
sium. Anno 1633.

ISOCRATES.

Εὰν ᾗς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής.
Σοφία μόνῃ τ᾽ κτημάτωρ ἀθάνατον.

*Si cupide didiceris, multa disces.
Soliis sapientia possessio est immortalis.*

 & Reverendissimis in
 Christo Patribus ac Domi-
 nis *Matthæo*, Archiepiscopo Can-
 tuariensi, *Edmundo* Archiepiscopo
 Eboracensi, *Edwino*, Episcopo Londi-
 nensi, alijsq; reverendis Patribus, E-
 piscopis Ecclesiæ Anglicanæ,
 vigilantissimis fidelissimis-
 que Pastoribus.

 *U*m pietas fun-
 damentū sit vir-
 tutum omnium,
 par est, ut teneri
 puerorum animi
 pijs statim opinionibus imbu-
 antur.

Ad hunc igitur pietatis u-
 sum, Catechismum illum parvum
 de sermone vulgari nostro in

Latinum, quantum efficere &
consequi potui, quantumq; per
religionem licebat, purè atque
emendatè converti: ut habeant
pueri nostri statim atque scho-
lam sunt ingressi, primis ipso-
rum ætatulis ingeniisq; accom-
modatum libellum pium & par-
vulum, quem Latinè ad ver-
bum ediscant.. Eundem hunc
Catechismum Guilielmus Wita-
cherus, cognatus meus meo roga-
tu Græcè etiam reddidit, ut
Christianæ religionis primordia
unà cum Latinè Græcéque lo-
quendi elementis tradita, junc-
diùs utiliusque à pueris recog-
noscerentur & quasi seminate-
neris illorum animis, ut molli &
fœcundo

fæcundo solo sparsa suscepta q;
radices agerent altiores, uberio-
resque literarum simul & pie-
tatis, fructus procrearent. Hic
libellus si infimis scholarum
classibus atq; ordinibus Latine
primùm mox etiam & Gracè
ediscendus, interposita authori-
tate vestra, proponatur: initium
inde sumere pueri nostri, & a-
liquem gradum aditumque ad
majora assequi possunt atq; ob-
tinere.

Vestri studiosissimus
observantissimúsq;.

A. N.

Literarum Græcarum quæ sunt quatuor & viginti.

Figura.	Nomen.	Pronúciatio
A α	ἄλφα	Alpha a
B β	βῆτα	Beta b
Γ γ	γάμμα	Gamma g
Δ δ	δέλτα	Delta d
E ε	ἐπίλδον	Epsilon e tenue
Z ζ	ζῆτα	Zeta z
H η	ἦτα	Eta e densum
Θ θ	θῆτα	Theta th
I ι	ἰῶτα	Iota i
K κ	κάππα	Cappa c
Λ λ	λάμβδα	Lambda l
M μ	μῦ	My m
N ν	νῦ	Ny n
Ξ ξ	ξῖ	Xi x
O ο	ο μικρὸν	Omicron o parvum
Π π	πί	Pi p
Ρ ρ	ῥῶ	Rho r
Σ σ	σίγμα	Sigma s
Τ τ	ταῦ	Tau t
Υ υ	υπίλδον	Upsilon y
Φ φ	φῖ	Phi ph
Χ χ	χῖ	Chi ch
Ψ ψ	ψῖ	Psi ps
Ω ω	ὦ μέγα	Omega o magnū.

Dividuntur

De divisione literarum:

Dividuntur hæ quatuor & viginti
literæ in vocales & consonantes.

Vocales sunt septem: α ε η ι ο υ ω.

Longæ, η ω.

Breves, ε ο.

Communes, α ι υ, quæ modo longæ
sunt, modò breves.

Præpositivæ, α ε η ο ω, propterea quòd
in diphthongis præponantur.

Subjunctivæ, ι υ, quòd in diphthongis
subsequantur.

Mutabiles, α ε ο.

Immutabiles, η ι υ ω.

Ex his constantur duodecim diphthon-
gi, quæ in duas partes dividuntur:

α αη ι εη ι ου.

Proprias sex: αη αυ ει ου ει ε.

α ι ο γ ιη οη.

Improprias totidē: α η ω υ νυ ωυ, qua-
rum duæ postremæ Ionum magis propriæ
sunt.

Divisio Consonantium.

Consonantes septendecim: β γ δ ζ θ κ
λ μ ν ξ π ς σ τ φ χ ψ.

Semi-

Semivocales, ζ ξ ψ λ μ ν ρ σ.

Duplices, ζ ξ ψ.

Immutabiles, λ μ ν ρ.

*Μοναδικὸν σ, id est, sui juris, peculi-
arēque quandam potestatem obti-
nens.*

Muta, β γ δ κ π τ θ ϑ χ.

Tennes { $\begin{smallmatrix} \pi \\ \kappa \\ \tau \end{smallmatrix}$ } *Media* { $\begin{smallmatrix} \beta \\ \gamma \\ \delta \end{smallmatrix}$ } *Affpirata* { $\begin{smallmatrix} \theta \\ \chi \\ \vartheta \end{smallmatrix}$ }

*β est medium inter π & ϑ. γ inter
κ & χ. δ inter τ & ϑ.*

De Accentibus.

Accentus tres { *Acutus* ' Θεός The-
ós, Deus.
Gravis ' τιμή timì,
honor.
Circumflexus ' ποιῶ
piô, facio.

*Acutus & circumflexus attollunt
syllabam quam afficiunt, gravis depri-
mit.*

*Acutus locum habet in ultima, pen-
ultima & antepenultima syllaba, θεός,
λόγος, ἄνθρωπος.*

Circum-

Circumflexus in ultima & penulti-
ma tantum, ἀντὶς, δῶμα.

Gravis in omnibus syllabis intelli-
gitur, quibus nec acutus insidet, neque
circumflexus, ut in περπορεύμεθα, πε-
ρποίετοι omnes syllabae gravantur præ-
ter οὐ & εἰ: nunquam verò pingitur,
nisi acutus finalis propter consequen-
tiam alterius dictionis vertatur in gra-
vem, ut ἴδεο ἡμῶν. Omnis autem a-
cutus finalis in sermone contextu ver-
titur in gravem, præter τὶς interroga-
tivum.

Spiritus duo } Asper sive densus,
 } ἀμαῖα, simul.
 } Lenis sive tenuis ἡμῶν,
 } ego.

Omnis Vocalis aut Diphthongus
initio dictionis alterum possidet ē spiri-
tibus.

Consonans ρ in principio quidem a-
spiratur ῥωμῶν rhomi, robur: in medio
verò, si geminetur, primum tenui, secun-
dum denso spiritu signari consuevit, ῥῶρῶ
perrho, longe.

Apostrophus nota est rejectæ voca-
lis

his a, e, i, o, ant diphthongi αι, οι: quod fit
ob sequentem vocalem, πάντα ἔλεγον ομ-
nia dixi, πᾶντ' ἔλεγον. E-
 $\left\{ \begin{smallmatrix} \pi \\ \kappa \\ \tau \end{smallmatrix} \right\}$ in $\left\{ \begin{smallmatrix} \phi \\ \chi \\ \theta \end{smallmatrix} \right\}$ tiam consonans (2) te-
nuis ante Apostrophum
vertitur in suam densam, vocali densa
sequente, ἀπὸ οὗ ἂν ῥηο αφ' οὗ: κατὰ οὗ
contra quem, καδ' οὗ: νύκτα ὅλῳ, νοδὲνα
totam, νύχθ' ὅλῳ. Insuper si duae dicti-
ones per crasim fuerint commixta sig-
natur crasis Apostropho, τὸ ὄνομα τοῦ
ῥημα.

Voti

Voti sponsio in Baptismo.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πα-
τρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος.
Ἀμὲν.

Διδασκαλος.

Δ. Ὁ Νόμα' σοι τί
ᾔσῃ;

Μαθητής.

Μ. Ὁ δὲ ἵνα, ἢ ὁ δὲ ἵνα.

Δ. Τίς τὸ τὸ σοι παρὰ
τῆς τοῦ νομα';

Μ. Οἱ ἐγγυηταὶ τοῦ
Θεοῦ κατὰ τὴν πάντας ἐάν-
τους ἡμεῖς ἐν τῷ
βαπτισματί μου, ἐν ᾧ τὸ
Χριστοῦ μέλ^{ος}, τὸ Θεοῦ
ἕως, καὶ τῆς οὐρανόθεν βα-
σιλείας κληρονομ^{ία} ἀ-
πεδείχθη.

Δ. Τί ποτε ἀνεδέ-
ξαντο σε ποιήσιν ἐκεί-
νοι οἱ ἐγγυηταί.

In nomine Patris,
& Filij, & Spirit-
us sancti. A-
men.

Magister.

Q. Vo nomine appel-
laris?

Auditor.

N. aut M.

M. Quis hoc tibi no-
men imposuit?

Aud. Qui voti se-
sponsione Deo pro
me obligatus in Bap-
tismo meo: In quo
Christi membrum, fi-
lius Dei, & regni cœ-
lestis hæres sum in-
stitutus.

M. Quid tunc pro
te consponsores illi sus-
ceperunt?

A. Tria

A. Tria Deo spon-
ponderunt voverunt-
que meo nomine; Pri-
mum, quod Diabo-
lum, cunctaque ejus
opera, inanem pom-
pam atque vanitatem
impij mundi, & vitio-
sos omnes carnis p-
petitus funditus repu-
diarem. Secundum,
quod Christianę fidei
Articulos universos
crederē. Tertiū, quod
sanctissimæ Dei vo-
luntati obtemperarē,
atque præceptis ejus
parere, & ad illorum
rationem totius vitæ
formam dirigerem.

M. Tenerine te pu-
tas, ea credere & præ-
stare, quæ illi pro te re-
ceperunt?

A. Maximè profe-
cto. Et Deo opem mi-
hi atque auxilium fe-
rente, enitir quan-
tum quidem facere
potuero. Cœlesti vero
patri maximas ex a-
nimo gratias ago ha-

M. Τεία ὡμολόγησαν
τὸ Θεῷ ἐν τῷ ὀνόματί
με. πρῶτον, ὡς πάντως
ἀν' ἀποταξοίμην ὡ δι-
αβόλῳ τε, καὶ πᾶσι τοῖς
ἔργοις αὐτοῦ, καὶ τῇ κατ' ἡ-
γομένη καὶ ματαιότητι
τῆ κακοῦ κόσμου, καὶ ταῖς
φυσικαῖς πάσαις τῆς
σαρκὸς ἐπιθυμίαις δέν-
τερον, ὡς ἀπὸ πάντα τὰ
τῆς χριστιανικῆς πίστεως
κεφάλαια πνεύσοιμι.
τεῖτον, ὡς τὸ ἀληθι-
νὸν τοῦ Θεοῦ θελήματι
ὑπακούσοιμι, καὶ ταῖς
ἐντολαῖς αὐτοῦ πει-
θοῦμαι, καὶ πρὸς τὸ καλὸν
αὐτῷ τὸ βίον με ὅλον
οἰκονομήσοιμι.

Δ. Οὐκοῦν νομίζεις
τὸ σὸν παντελῶς ἔργον
εἶναι πάντα πνεύειν καὶ
πειθεῖν, ὅσα ἐκεῖνοι ἐ-
νεργήσαντο περὶ σε;

M. Οὕτω γὰρ παντὸς
μᾶλλον. καὶ μὲν καὶ τῷ
Θεῷ βοήθειαν ἐμοὶ καὶ
ἀρωγὴν ὁρῶντι σπυ-
δαῖσα κατὰ τὸ δυνα-
τον, τῷ δὲ οὐρανίῳ μου
πατρὶ μεγίστας ἀλη-
θῶς ἀπινέμω χάριτας,
ὅτι

ὅτι εἰς πᾶν τὴν τῆς σω-
 τερίας κατὰ σακκίον δι' Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ τῷ σωτῆρι
 κατὰ τὴν γὰρ μὲν καὶ ἄμει-
 νον Θεῷ εὐχαριστοῦμαι πᾶν
 δεῖκλιν' αὐτῷ δύναμιν
 ἐμοὶ ἐμπορεῖν, ὅπως μέ-
 χρι τῆς ἐσχάτης ὥρας
 καὶ τῶν τέλους τῆς ζωῆς
 τῷ αὐτῷ αἰεὶ κατέ-
 χων διατελῶ.

Δ. Λέγε μοι τὰ τῆ
 χριστιανικῆς πίστεως κα-
 θολαῖα.

Μ. Πιστεύω εἰς Θε-
 ὸν, πατέρα παντοκρά-
 τορα, ποιητὴν οὐρανοῦ
 καὶ γῆς. καὶ εἰς Ἰησοῦν
 Χριστόν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῆ
 μονογενῆς, κύνειον τῆ μητρὸς,
 συλληφθέντα ἐκ Πνεύ-
 ματος ἁγίου, γεννηθέντα
 ἐκ Μαρίας τῆ παρθέ-
 νου: παθόντα ἐπὶ Πον-
 τίου Πιλάτου, σταυρω-
 θέντα, θάνοντα, καὶ τα-
 φέντα, κατέλθοντα εἰς
 ᾅδου. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστάντα, ἐκ νεκρῶν,
 ἀνελθόντα εἰς οὐρανὸν,
 καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν
 τοῦ πατρὸς παντοκράτο-

beroque, quod me per
 Iesum Christum Ser-
 vatore in hunc salu-
 tis statum deduxerit.
 Simulque Deum pre-
 cor ut divina me vir-
 tute sua imbuat, quod
 eundem usque ad ex-
 tremum spiritum, &
 ultimum viæ finem,
 perpetuo retineam.

M. Recita mihi ar-
 ticalos fidei Christia-
 næ.

A. Credo in De-
 um patrem omnipo-
 tentem, creatore cœ-
 li & terræ: & in Ie-
 sum Christum, filium
 ejus unicum Domi-
 num nostrum. Qui
 conceptus est de Spi-
 ritu sancto, natus ex
 Maria Virgine: pas-
 sus sub Pontio Pila-
 to, crucifixus, mor-
 tuus, & sepultus est:
 Descendit ad infe-
 ros, tertia die re-
 surrexit à mortuis:
 ascendit ad cœlum,
 sedet ad dexteram
 Dei Patris omnipo-
 tentis,

rentis, unde venturus est ad iudicandum vivos & mortuos: Credo in Spiritum sanctum: sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Amen.

M. Quid ex hijs fidei articulis potissimum discis?

A. Primò in Deum Patrem credere, qui me, & mundum universum fabricatus est. Secundò, in Deum Filium, qui me, & universum genus humanum redemit. Tertiò, in Deum Spiritum sanctum, qui me, & omnes à Deo electos sanctificat.

M. Dicebas sponsores illos tuos tuo nomine in se recepisse præcepta te divina esse observaturum. Dic mihi quod ea sunt.

ρΘ, ὁδὲν μέλλει ἔρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ νεκροίς. πνεύω εἰς πνεῦμα ἁγίον. πισεύω τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν καθολικὴν, ἀγίων κοινωνίαν, ἁφῆσιν ἁμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν, ζωὴν αἰώνιον. Ἀμήν.

Δ. Τὴν μάλιστα ἐκ τῶν μανδανείων ἢ πιστεως κεφαλαίων,

M. Πρῶτον εἰς Θεὸν ἢ πατέρα πνεύειν ὅς ἐμέ καὶ πάντα τὸν κόσμον ἐκτίσσει δευτέρου, εἰς Θεὸν τὸν υἱόν, ὅς ἐμέ τε καὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐλύτρωσε. τρίτον, εἰς Θεὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὅπερ ἐμέ καὶ σύμ πάντας ἐστὶ τῷ Θεῷ ἐκλεκτοῦς ἀγαθίζει.

Δ. Εἶπες ἄνω ὅτι οἱ καταστάντες ὑπὸ σε ἐγγρησιν αἰ ἐφ' ἑαυτοῖς ἐδέξαντο σε τὰ τῷ Θεῷ παρασάγματα φυλάξιν: λέγει δὴ, πόσα ὅσιν αὐτά.

M.

M. Δέχα.

Δ. Γὰ ποῖα;

M. Ταὶ αὐτὰ δηλα-
δή, ἀπὸ ἐν τῷ εἰκοστῷ
Εξόδῳ κεφαλαίῳ, ἐκ π-
θεμῆα ὅτι ν' ἰδεῖν, ὅτι Θεὸς
ὁ δὲ πῶς ἐξαγορεύσαν-
τος ἐκείνα. Εἰμὶ εἰμι
Κύριος ὁ Θεὸς σου, ὅστις
ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰ-
γύπτου, ἐξ οἴκου δουλεί-
ας. Οὐκ ἐπὶ τῇ σὺνθεσί σου θεοὶ
ἕτεροι ἐνώπιόν μου.

Οἱ κλέγον ἡμᾶς ὁ Θε-
ός, καὶ τὰς ἡμετέρας καρδίας
πρὸς τὸ νόμιον τὸ τοῦ πα-
τρὸς ἡμῶν ἀποστρέφει.

Οὐ ποιήσεις σταντῶ
εἰδωλόν, οὐδὲ πᾶν τὸ ὁ-
μοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ
γῇ κατω, καὶ ὅσα ἐν
τοῖς ὕδασι κατωκατω
τῆς γῆς. οὐ προσκυνή-
σεις αὐτοῖς, ἐπεὶ μὴ λα-
βύσεις αὐτοῖς. ἐγὼ γὰρ
εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου,
θεὸς ἰσχυρὸς, ζηλοτὴς,
ἀποδιδούς ἀμαρτίας πα-
τέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ
τείτῳ καὶ τετάρτῳ γε-
νέαν τοῖς μισῶσί με, καὶ
ποιῶν ἔλεος εἰς χίλια.

A. Decem.

M. Quæ?

A. Eadem, quæ in
vigesimo capite Exodi
extant: quæ Deus ip-
se ad hunc modum
effatus est. Ego sum
Dominus Deus tuus,
qui te eduxi ex do-
micilio servitutis Æ-
gyptiæ, non habebis
Deos alienos coram
me.

Miserere nostri O
Deus: mentesque no-
stras ad huc legi pa-
rendum inclina.

2. Simulachrum vl-
lius rei: quæ aut su-
pra in cælo, aut infra
in terra, aut in aquis
infra terram sit, non
effinges: ea non ve-
neraberis neq; coles.
Nam ego sum Domi-
nus Deus tuus, zeloty-
pus, qui parentum ini-
quitatē etiam in libe-
ris vindico, ad tertiam
usq; quartamq; pro-
geniem osorum mei,
clementiâque utor ad
millesimâ usq; pro-
geniem

geniem erga mei amantes, meaque præcepta conservantes.

Miserere nostri O Deus, &c.

3. Nomen Domini Dei tui inaniter nõ usurpabis : neq; enim sinet impunitum Iehova, qui ejus nomen inaniter adhibuerit.

Miserere nostri O Deus, &c.

4. Diem Sabbati sanctè agere memento, sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo vero diè, quod est Domini Dei tui Sabbatum, nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, neque apud te degens peregrinus. Nam sex diebus perfecit Deus cælum & terram, & mare, & quicquid in illis continetur, septimo quievit. Itaque

δὲς τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσει τὰ ἐντολάγματά μου.

Οἰκτερον ἡμᾶς ὦ Θεός, καὶ;

Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ὀπί ματαιῶν: ἔγὼ μὴ καταλείψει Κύριος ἡ λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὀπί ματαιῶν.

Οἰκτερον ἡμᾶς ὦ Θεός, καὶ;

Μνήσθητι πλὴν ἡμέραν τῆς σαββάτων, ἀγαθίζεν αὐτῷ. ἔξ ἡμέρας ἐργάσῃ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου. τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σαββατα Κυρίῳ πᾶς θεὸς σου ὄσιν. οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον, σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βῆς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου καὶ πᾶν κτήνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί ἐν γὰρ ἔξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος ἡ τε οὐρανὸν καὶ πλὴν γαῖα, καὶ ἡ θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐταῖς, καὶ κατέπαυσεν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ.
δια

7

diem Sabbati sacrum,
sibi que dictatum esse
voluit.

Misereri nostri, O
Deus &c.

5. Honora patre & matre ut sis longevus super terram, quam daturus est tibi Dominus Deus tuus.

*Miserere noster, O
Deus, &c.*

6. Non occides.

Miserere nostri O
Deus, &c.

7. Nō adulteraberis.

Miserere nostri O
Deus, &c.

8. Non furaberis.

Miserere nostri O
Deus, &c.

9. Non eris adversus proximum tuum testis mendax.

Miserere nostri O
Deus, &c.

10. Non concu-
pifces cujusquam do-
mum, non Vxo-
rem, non Servum,
non Ancillam, non
bovem, non afinum,
nec quicquam om-

nino aliud, quod alterius sit.

Miserere nostri O Deus, & leges has tuas universas in animis nostris ut inscribas reoramus.

M. Quid ex istis mandatis præcipue discis?

A. Duo: Pietatem primum erga Deum, deinde meum erga homines officium addisco.

M. pietas adversus Deum quæ est?

A. Pietas erga Deum est, in eum credere, eum timere, eum toto pectore, mente tota, tota anima, virtutibus totis amare: illum venerari: illi omnia accepta referre: in illo fiduciam omnem collocare: ipsius implorare opem: ipsius sanctissimo nomini, et verbo summam venerationem præstare: & illi per omnem vitam studiosè fidelitèrque inservire.

τὸς κτλῶοις αὐτῷ, ἕτε ὅσα τῷ πλησίον σου ὄρεϊ.

Οἱ κτλῶοις ἡμᾶς ὡς θεός: καὶ ἰκελεύουσιν τοὺς νόμους τέτους ἀπαντας ταῖς ἡμετέροις ἡγάφην κατὰ δύναμιν.

Δ. Τί σε ἐξαίρετως διδάσκουσιν αἱ ἐντολαὶ αὐταί;

Μ. Δύο: πρῶτον μὲν, πλὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβῆσαν καὶ πᾶσι τοῦ μὲν πρὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μηδὲ μὲν.

Δ. Οποῖα δὲ ὄρεϊ ἡ πρὸς τὸν θεὸν εὐλαβία;

Μ. Δηλονότι εἰς αὐτὸν πσεύει: αὐτὸν φοβέσθαι αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος ἀγαπᾶν: αὐτὸν τιμᾶν; αὐτὸν ὅσα ἔχω ἀναθέσθαι ἐπ' αὐτῷ μόνῳ ἐλπίζειν: αὐτὸν ἐπιχαλεπιδαι ἀρωγὸν: πρὸ παναγίῳ αὐτῷ ὀνόματι καὶ λόγῳ ὅτι μεγίστῳ τιμῶ ἀπονέμειν: καὶ αὐτὸν δι' ὅλου τοῦ βίου ἐπιμελλῶς καὶ πρὸς δουλῶν.

Δ. Τί νυν ὅτι τὸ ὁφ-
λόμην ὑπὸ σε τῷ πᾶ-
σι;

Μ. Δηλαδή τῷ αὐ-
τῷ ἔχειν πρὸς ἐκείνον
δύναμιν καὶ ἀγάπην, ὡς
πρὸς ἑαυτὸν ἔχων
διατελῶ πάντας, ἀν-
θρώπους ὅραν ταυτὸ, ὅ-
πως αὐτὸν πρὸς αὐτὴν πίσ-
χειν ἐθέλωμι. τοὺς γο-
νέας ἀγαπᾶν καὶ τιμᾶν
καὶ διαλῆναι. τῇ βασι-
λεύσῃ καὶ τοῖς ἀρχούσι
πικρῶς ὑποδουῶναι, καὶ
τῇ ἀρχῇ καὶ ἐξουσίᾳ αὐ-
τῇ ὑποτάσσεται: πᾶ-
σι τοῖς ἐν ἀξιώματι
μηροφύοις, τοῖς διακό-
νοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ
διδασκάλοις ὑπήκουον
εἶναι: πάντας τοὺς πρὸς
ἐχοντας θεραπεύειν καὶ
αἰδεῖσθαι: μηδὲνα μή τι
λόγῳ μήτ' ἔργῳ βλά-
πτειν: ἀληθεῖα καὶ δι-
καιοσύνη ὅτι πάντων
χρησθῆναι: τὸν νοῦν παν-
τὸς φθόνῳ καὶ μίσους ἐ-
λεύθερον καὶ ἀκρατον
διασώζειν: τὰς μὲν
χεῖρας φονευσμῷ, καὶ
κλοπῇ, καὶ ληστείᾳ,
πῶς ὃ γλῶσσαν βλασ-
φημίας, καὶ ψεύδους, καὶ

Μ. *Quod est tuum
erga proximum offici-
um?*

Α. Illum eadem,
qua meipsum, bene-
volentia & charitate
complecti. Omnibus
hominibus facere,
quod mihi ab illis fi-
eri velim. Parentes
charos, & in honore
habere, eos fovere, &
tueri: principi & magi-
stratibus honore tri-
buere & illorū me im-
perio & potestati sub-
jicere: authoritate
præditis omnibus, do-
ctoribus, Ecclesiæ mi-
nistris, & præceptorib;
dicto audientem esse:
superiores omnes ob-
servare & revereri.
Neminē dicto factōve
lædere, veritatē reti-
nere, servare æquita-
tē in rebus omnibus:
mentem ab omni ma-
litiā odioque vacuam
atq; integram serva-
re: manus a fraude,
furto, latrocinij: lin-
guam ob omni male-
dicenti, mendatio, &
ab infamia cuiquam
inferen-

inferenda abſtinere,
Corpus temperatè ſo-
briè, & caſtè habere :
aliena non concupif-
cere, neque appetere.
Res ad vivendum ne-
ceſſarias juſtè mihi, &
cum fide acquirere :
& in eo vitæ ſtatu, in
quo me Deus collo-
cabit, officium non
deferere.

M. Volo te mi fili,
de certis adhuc quorun-
dā officijs fuſius paulo
dicere, illaq; primum,
quæ in colendis obedi-
entiae officijs ſita ſunt
explicare : cujus vir-
tutis munus a ad ætatis
conditioniſque tua ra-
tionem maximè perti-
net. Age ergo, dic mi-
hi primum, quod ſit
ſubjeſtorum erga ſuum
principem officium.

A. Sancti Apoſtoli
divi Paulus & Petrus
docent poteſtates om-
nes ſuperiores à Deo,
creatas & conſtitutas
eſſe, & eos, qui pote-
ſtati reſiſtunt, contra
divinum decretum re-
pugnare, ipſiſque ſibi

λοιδορίας ἀπέχειν : πρὸς
τὸ ματι ἐγκρατείαν καὶ
σωφροσύνην, καὶ ἀγ-
νείαν ἀσχεῖν : τὰ ἄλλο-
τείων μὴ ὀρέγεσθαι μή-
τε ἐπιθυμῆναι : τὰ πρὸς
τὸν βίον ἀναγκαῖα δι-
καιοῶς καὶ πρῶς πεποιθε-
ναι : καὶ ἐν ὁποῖα ἂν τῷ
βίῳ αἰρέσει ὁ Θεὸς με
καταστήσῃ, τὸ κατὰ τὸν
ποιεῖν.

Δ. Νυν, ὦ παῖ, ἀκού-
ειν σου βούλομαι τὰ ἐ-
διδάκτων κατὰ τὸν γὰρ
διεξελετόντ' ἔτι διὰ
πλειόνων καὶ πρῶτον γε
τὰ ἐν τῷ ὑπακούειν καὶ
πειθαρχεῖν κείμενα : ἐ-
πειδὴ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ τῇ
ἡλικίᾳ καὶ καταστάσει τῇ
ᾧ μάλιστα προσήκει.
Φέρε δὴ, εἰπέ μοι πρὸς
τον, τί τὰ ἀρχιερέων ἢ
πρὸς τὸν ἀρχόντα γινό-
μενον.

M. Οἱ ἅγιοι ὑπόστολοι
Παῦλ' & Πέτρ' δι-
δάσκουσιν ὅτι πάσαι τὰς
ὑπερεχούσας ἐξουσίας ὁ
Θεὸς ἐκπέσῃ καὶ διέταξε,
καὶ ὅτι οἱ τῇ ἐξουσίᾳ ἐν-
αντιούμενοι πρὸς τὸν
τῷ Θεῷ διαταγὰν ἀν-
πτείνουσι, καὶ κατὰ κρι-

Rom. 13.
1 pet 2.

σιν ἐαυτοῖς ἀποποιῶν-
ται πάντας ἐν τοῦ ἀρ-
χωμένου παραγλαῦσι
παλιν καὶ πολλάκις θο-
βεῖσθαι, καὶ φιλεῖν, καὶ θε-
ραπεύειν τὸ ἀρχοντα:
τοῖς αὐτῶ νόμοις, τοῖς δι-
ατάγμασι, τοῖς παραγ-
γέλλμασι, καὶ τοῖς ὑπ' αὐ-
τοῦ διατάγμασι καὶ τοποτη-
ρηαῖς κατὰ τὰς ἐξουσίας
παραρχεῖν, ἢ μόνον διὰ
φόβου, ἀλλὰ καὶ συνείδη-
σιν ἀγαθῇ: τὰ τέλη
πάντα καὶ τοῖς ὀφειλο-
μένοις φόροις τελεῖν: μή-
τε τὸ ὑπὸ αἰσ μόνον πά-
σαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτῶ
σώμασι χρῆσθαι ὡς τὸ
πρωτῶς ὑπηρετεῖν τῷ
ἀρχοντι. ἐτι δὲ προσήκει
αὐτοῖς ἐν χάριτι πρὸς Θεῷ
ποιεῖσθαι, ὅπως τὸν ἀρ-
χοντα σιώσῃ, καὶ ἐν πά-
σῃ χρηστότητι καὶ ἐν σε-
βείᾳ μὴ μόνον φυλάξῃ,
ἀλλὰ καὶ ὅπῃ πλεοναύ-
ξησῃ, ἢ καὶ τὸ ἔργον αὐ-
τοῦ, εἰάν γε κακοήθης ᾖ,
ἐπανορθώσῃ: τὸ τελει-
οῦν, δεῖ αὐτὸς μὴ δὲ
ἐλλείποντας τὰ καλῶν
ὑπὸ πικρῶν ἔργοις ἀποδιδόναι,
ὅπως ἀρχοντα ὡρεῖται καὶ
χρηστὸν κτήσονται.

damnationem accer-
sere: subditos proin-
de omnes etiā atq; e-
tiā monent, ut princi-
pem suum metuant,
diligant, colant: ejus
legibus, edictis, præ-
ceptis, legumque &
regni ministris mo-
destè pareant, idque
non propter metum
solum, sed rectè eti-
am voluntatis consci-
entiam: ut vestigalia
omnia, tributaque
debita conferant: nec
opibus solum omni-
bus, sed & corpori-
bus etiam suis prin-
cipi fideliter intervi-
ant. Deum item pre-
cibus omnibus orare
debent, ut princi-
pem tueri, & in omni
bonitate, pietatēque
non conservare modò
sed cumulatiùs etiam
augere, aut mores e-
jus, si forte malus fu-
erit, emendare velit,
omnibus deniq; bo-
norū subditorū offici-
js promoveri, ut prin-
cipe facili bonoque in
se utantur.

I Tim. 2.

M. Nunc de liberorum erga parentes officijs narra.

Ephe. 6.

Col 3.

Prou. 10. 29.

13. 29.

A. Sacra Scriptura liberos jubet, parentibus obtemperare atq; inservire, parentes timere, charissimos eos habere, eos colere & revereri: cāq; non verbis solum, factisq; sed verè etiam atq; ex animo prestare: parentum præceptis parere, & vitæ eorū exempla imitari: à parentibus si quando castigentur patienter ferre: Deum optimum maximum ut parentes salvos atque conservatos velit, assidue suppliciterque precari: parentes, si fortè in egestatē, aut afflictam fortunam inciderint, facultatibus suis sublevare atque alere: parendo, cunctisque piorum liberorum officijs præstandis, nullum paterni erga se amoris bonitatisque promerendæ occasionem amittere.

Δ. Νῦν λέγε περὶ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ δέχον|.

M. Ηἱ ἐξ' ἡραφὸς καλέυει τοὺς παῖδας τοῖς γονεῦσι πείθεσθαι καὶ ὑπηρετεῖν: φωβέσθαι αὐτοὺς, καὶ ἀγαπᾶν, καὶ δεξαμένους, καὶ αἰδεῖσθαι, οὐκ ἐν λόγῳ μόνον καὶ ἔργοις. ἀλλὰ γνησίως καὶ ἀληθῶς: τοῖς τῶ γονέων παραγγέλμασιν ὑπακούειν, καὶ τὰ ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν ὡς δείγματα μιμεῖσθαι: ἐὰν ὑπὸ γονέων παιδευθῶσι, μὴ δυσχεραίνειν: τὸν θεὸν διευχερῶς ἱκετεύειν τοὺς γονεῖς σῶσαι καὶ φυλάξαι: ἐὰν δὲ πότε εἰς δυσπραξίαν καὶ δυσυχίαν τινα ἐπαχθῶσι; προσκυνῶντες αὐτοῖς καὶ ἐπικουρίαν ἐκ τοῦ ἰδίων ἀγαθῶν φέρειν, πενθῶντας ὄντας, καὶ πάντα τὰ τοῦ χαλῶν παίδων ποιοῦντας πλὴν πατερίῳ αὐτῶν ἀγέπῳ καὶ δυνόειαν κατανκτῆσαι.

Δ Θέλω

Δ. Θέλω νῦν εἰ δεῖναι
παραμάθηκας τοῦ ἁ-
γίου πνεύματος
καὶ τέκνων, τῶν πατρικῶν
δηλαδὴ καὶ ἀχροατῶν
τοῦ αὐτοῦ ποιμέ-
νος καὶ θεῖας κήρυκας, οἷς
πνευματικὰς τίνας γο-
νεὺς ὑπαρχούσας.

Μ. Οἱ πατέρες καὶ ἀ-
χροαταὶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ
Θεοῦ καλεῖσθαι τοὺς ποι-
μένας αὐτοῦ καὶ ἀγορη-
τὰς διπλῶς ὑπομένειν τι-
μῶν: τὸ τ' ὅτι μὴ μό-
νον αὐτοὺς ἐν δέσει καὶ
πίσει αὐτοῖς, ἀλλὰ
καὶ διὰ λόγον τε καὶ τὸ ἐ-
αυτοῖς ὑπαρχόντων ἐπι-
κεφίλει καὶ βέβαιον αὐτοῖς
ἐκείνο ὅτι μάστιγα ἐυλα-
βεῖσθαι δεῖ αὐτοὺς, ὅπως
μὴ το καλὸν τὸ θεῖον λό-
γον ἀνέμειν αὐτοῦ ἐ-
παρμηδὸν ὑπὸ ἀμελεί-
ας καὶ ὀλιγωρίας φθεί-
ρεσθαι ἐάσωσιν, ὡς κατα-
βληθὲν εἰς γῆν περῶν
καὶ ἄγονον.

Δ. Διέξελθε νῦν τὰ
τοῦ δούλων ἔργα.

Μ. Τὰ τῶν δούλων
πρὸς τοὺς δεσπότας γινώ-
μια ὡς δὲ πρὸς ἐκ πίδε-

M. Jam abs te au-
dire velim quid de spi-
ritualium liberorum,
paræcorum videlicet,
vel curialium, audito-
rumq; officiis erga pa-
stores suos, & concio-
natores, ut spirituales
parentes, didiceris.

A. Paræcis audito-
ribusq; in verbo Dei
præcipitur, ut pastori-
bus suis & conciona-
toribus duplicem ho-
norē tribuant: id est,
ut eos nō revereantur
solum, illisq; obtem-
perent: verum etiam
ut tum verbis, tum
subsidijs suis illos
sublevent, atq; susten-
tent. In primis verò
cavere debent, ne bo-
num divini verbi se-
men per illos semina-
tum, incuria desidiâq;
sua, ut in saxetum, aut
solum sterile sparsum,
perire patientur.

M. Servorum nunc
quæ sint officia decla-
rato.

A. Servorū adver-
sus dominos officia in
sacris literis sic descri-
buntur

1 Tim. 5.

Math. 23.

Ephe. 6.
Col. 3.

buntur. Servi dominis vestris terrestribus in omnibus obedite, cū timore atq; tremore simplicitérque & ex animo, ut Christo ipsi obsequentes: nō simula-
lata sedulitate oculis servientes, ut qui hominum benevolētiā captant, sed ut servi Christi: quicquid verò feceritis, animo id æquo libentiq; facite, ut Dei potius quam hominum voluntati obtemperantes, certi à Deo vos esse hæreditatis præmio donandos: domino enim Christo servitis.

M. Tamei si charissime fili, tibi per ætate patendi potius quam imperandi præceptis adhuc sit opus, tamen quum ad honestam honoratamq; senectutem Dei munere vivere possis, fuiti & victurum te spero: ignarum nollem, quemadmodum in eo vitæ statu in quo divino beneficio fueris

ταὶ ἐν ταῖς γραφαῖς. οἱ δούλοι τοῖς ἐπιχθονίοις ὑμῶν δεσπόταις ὅτι πάντων ὑπακούετε μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἀπὸ ὧς καὶ ἐν ψυχῇς, ὡς Χριστῷ ἀπὸ πειθόμηναι: μὴ διὰ ὑποκριτικῆς τι- νὸς δουλείας τοῖς ὀφθαλμοῖς δουλεύοντες: ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς Χριστοῦ δούλοι ὄντες: καὶ ὅτι ποτ' ἐν ποιήση- τε, καρδίας καὶ ἐκόν- τες ποιεῖτε, ὡς τῷ Θεῷ μάλλον ἢ τοῖς ἀνθρώ- ποις ὑπακούοντες, εἰ- δότες ὅτι τῷ κληρονο- μίαν ζωῆς ἀπὸ Θεοῦ λήψετε: Χριστῷ γὰρ τῷ κυρίῳ δουλεύετε.

Δ. Εἰπά σοι, ὅτι προσ- φιλέσῃς μοι, διὰ τὴν ἡλικίαν τὴν σὴν, καὶ τῷ ἀρχεῖν μάλλον ἢ τῷ ἀρχεῖν προσήκοντα ἔργα εἰδέναι ἀναγκαῖ- ον ὅτιν, ὅμως μέντοι ἐπειδὴ ἱκανὸς μὲν εἰς μάχης σμικρῆς γήρας βι- οῦσθαι, τὸ θεῶν συγχω- ρῶντος, ὅτι καὶ συμβή- σεται ἐλπίζω, τὸ σὺν ἀ- γνοσί τ' ἔργον ἐκ αὐτῆς δό-
λόρ

λόν σε ἐν ὁποῖα ἂν ᾖ ἑὶς
ταῖς καταστάσεσιν ὑπο-
θεῖν. διαβανῶσαι σε βέ-
λομαι, π' τοῦ ἀντίον ἐδ-
δάχθης πρὸς ὧν δεῖ τοὺς
γονεῖς καὶ τοὺς κυεῖς καὶ
τοὺς οἰκοδεσπότας, καὶ δεῖ
καὶ τοὺς γυναικας ποιεῖν.
πρὸς τὸν ἐν εἰπὲς ἂν ᾖ
τοὺς γονεῖς τὰ αὐτῶν τέκ-
να δρᾶν.

M. Τὸ δὲ γονέων πρὸς
τοὺς αὐτῶν παῖδας γ-
νόμῳ ὅτι αὐτοὺς ἀπὸ-
σταλῶ Παῦλῳ τοῦτο
εἶναι φησι, δηλονότι ἐν-
θύς ὅτε πρὸς τὸν τεχέ-
σονται πρὸς φόβον καὶ
παιδείαν τοῦ Κυρίου,
πρὸς αἰσχύνῃ, πρὸς
μῖσθῳ καὶ κακίῳ, καὶ
ἐρωτᾷ τὴν ἀρετῆς παιδεί-
αν αὐτοῖς, καὶ πείσῃς μὴ
ἐυσεβεῖν καὶ ἀφισπασθῆναι
πρὸς δεισμά τοῖς παισὶ
παρέχειν ἑαυτοῖς, ἀπ' ὅ-
κτου καὶ ῥαθυμίας, ὡς
πάντων κακῶν τῶν κατὰ
τοὺς ἡμεῖς αὐτοὺς εἶργεν
δεῖ, καὶ ἐπιμελεῖσθαι ὅ-
πως ἢ ταῖς ἐλαφροτέροις
καὶ ἐπισημοῦς παιδαγωγ-
σίαις, ἢ καὶ τῶν μηχανικῶν
τινῶν μὴ ἀσχέαν ἔσσαν
ἐκμαθῶσιν, ἐφ' ᾧ ἐπει-

collocatus, te gerere
conveniat. Quamob-
rem ex altera parte,
de parentum, domino-
rum, aut patrum fami-
liis, itemque de con-
jugum officiis didice-
ris. Dic ergo primum
de parentum in liberos
officiis.

A. Parentum erga
liberos officium, sicuti
idem Apostolus D.
Paulus docet, est, ut
eos ab ipsis statim in-
cunabulis, ad timo-
rem & disciplinam
Domini, ad verecun-
diam item, vitiorum
odium, & amorem
virtutis instituant: ut-
que ipsi sese liberis
suis omnis pietatis
atque sanctitatis ex-
emplaria præbeant.
Ab otio verò & de- 2 Cor. 12.
fidia, ut malorum Prov. 10 &
omnium matre, li- 13. & 29.
beros suos arcere de-
bent, curarèque ut aut
liberalibus disciplinis,
aut aliqua bonæ artis
scientia erudiantur:
ut cum adoleverint,
ad

ad victum necessaria
honestè iustèque pos-
sint acquirere.

ὁ δὲ ἀνδρωθῶσι τὰ ὡρῶν
ἐροῦν ἀναγκαῖα καὶ ἀναγκαῖα
καὶ δικαίως ποιεῖν.

M. Perge nunc ad
Dominorum & Pa-
trum-familias officia.

Δ. Περὶ ἴθι νῦν εἰς
τὰ ἑστῶτα κρείων καὶ οἰκοδε-
σποτῶν ἔργα.

A. Dominis & Pa-
tribus-familias, qui in
locum parentum fa-
mulis & familijs suis
pervenerunt, cavend-
um esse didici, ne fa-
mulis languori sese de-
sidiaque dedant: cu-
randumque tum in-
stitutione diligenti,
tum imprimis imita-
tione sui, ut mores e-
orum ad honestatem,
decorum, & virtutem
formantur. Cum qui-
bus verò pacti sunt,
artibus eos, quas ipsi
proficientur, erudire,
non secus atque libe-
ros suos parentes con-
sueverunt, sine ulla
fraude, dilatione, aut
ludificatione perdo-

M. Τοῖς κρείων καὶ οἰ-
κοδεσποταῖς, οἱ γενέων
ὡς τοῖς οἰκέταις καὶ
ταῖς οἰκίαις τὰ εἶν ἐπέ-
χουσιν, ἐυλαβεῖν δὲ
ἐκείνων, μὴ οἱ διερα-
πονεῖς ἀρρεῖν καὶ ῥαθυ-
μεῖν ἐκείνων, ἐπιμε-
ληθέντας ὅπως ἴητε πολ-
λὴ παιδεία, καὶ δὴ μι-
μῆσαι τῇ αὐτῇ μιμήσει
οἱ τρεῖς αὐτῇ καλοὶ καὶ
ὡρεῖσθαι καὶ ἀρετὰς
ἐκείνων. ὅφειλουν οἱ
ἐκείνων αὐτοῖς ἀνδ-
ράσι ἀπάτης καὶ ἀνα-
βολῆς καὶ ἀναδύσεως, αἱ
αὐτοὶ ἐπαγγέλλονται
τέχναι, καὶ αἱ σωφρονισ-
τικαὶ διδάξαι, ὡς ἄλλως ἢ
ὡς οἱ γενεῖς ἐκείνων
τοῖς ἐκείνων παισὶ ὡρε-
σθαι. Καὶ μὴ ἢ πο-
τε τὴν κολάζουσιν πληγὴν
ῥα τὰ τοιαῦτα ποιεῖν
ἐπὶ μετῇ. ὅτι καὶ ὡς
καὶ ἐκείνων τὴν βελ-
τιοῦν αὐτοῖς ἐπιθυμ-
ας,

Ephe. 6 b. 9. ceant. Quod si quan-
Col. 4 a. 3. do animadversione o-
Heb. 12. b. 7. pus fuerit, tam mode-
rate, tam clementer,
tantoque emendandi

οὗτος ἔχειν εἰσώδισαν
τῶν γνήσιον γονεῖς πρὸς
τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῶν
πατέρας· τέττα ἀεὶ μεμ-
νημένοι, ὅτι καὶ αὐτοὶ
κύριον ἔχουσιν ἐν οὐρανῷ.

Δ. Διέξελθε νῦν πρὸς
τὸν ἀνδρῶν ὁφείλουσιν
καὶ αὐτῶν γυναιξίν.

Μ. Αὐτὸς μὲν ἐδιδ-
όχην ὅτι ὁ ἅγιος Πέ-
τρος ἀπόστολος, γήμας γυ-
ναῖκα καὶ αὐτὸς ὁμοίως
ὅτι καὶ ὁ θεὸς αὐτῶν Παῦ-
λος τοὺς ἀνδρας παι-
δεύει κατὰ γνώσιν καὶ
ἐν πάσῃ πικρίᾳ,
καὶ δυσκολίᾳ συνοικεῖν
ταῖς ἰδίαις γυναιξίν· καὶ
ἀγαπᾶν καὶ ἐκτρέφειν
καὶ θάλπειν αὐτὰς ὡς
ἑαυτὸν ἢ τὰ ἴδια σώμα-
τα· καὶ διὰ καὶ δεῖν τοὺς
ἀνδρας ὅπως ἀγαπᾶν
ταῖς γυναικαῖς, ὡς ὁ χρι-
στὸς ἡγάπησεν τὴν ἐκκλη-
σίαν, ὃς παρέδωκεν ἑαυ-
τὸν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐ-
τὴν ἁγιάσῃ.

Δ. Μὲνθι νῦν ὅτι ἴδ-
ομεν ὡς δεῖ τὸν ἀν-
δρῶν τὴν γυναικα ὡς ἑαυ-
τὸν βίον διοικεῖν.

studio, ut naturales
parentes charos libe-
ros solent castigati-
one afficiant, hujus
semper memores, &
& tibi quoq; in caelo
Dominum.

M. Maritorum jam
officia erga uxores re-
cense.

A. D. Petrus Apo-
stolus, qui & ipse ma-
ritus fuit: & D. item
Paulus, maritos sicuti
ego accepi, instituunt,
ut prudenter cum ux-
oribus scienterque, &
absque omni omnino
acerbitate versentur
ut uxores non secus ac
sua ipsorum corpora
diligant, ruerant, fo-
veant: imo maritos
suas conjuges amare
debere, perinde at-
que Christus Ecclesi-
am dilexit, qui semet-
ipsum illi impendit,
ut eam sanctam effi-
ceret.

M. Perge porrò ex-
plicare, quomodo uxo-
res vicissim sese gerere
debeant.

A. Eos-

Ephē. 5. d. 22

A. Eosdem illos sanctos Apostolos uxores docere & commonefacere intellexi, ut maritos suos revereantur, illisq; haud

Col. 3. c. 18.

1 Pet. 3. a. 1

secūs quā domino ipsi pareant & obtemperant: esse enim maritum uxoris suæ caput, ut & Christus est Ecclesiæ caput. Proinde quemadmodū Ecclesia sive congregatio Christo est subiecta, sic & uxores viris proprijs in omnib⁹ rebus, ita ut convenit in domino obsequentes esse oportet: sicuti & Sara obedivit Abrahe, eūque dominum appellavit. In sa-

1 Pet. 3. a. 3

cris verò literis uxores vestitu se magnifico sumtuosōve exornare, vel intortos aut auro redimitos habere crines prohibentur, sed ut ad exemplum sanctarum illarū matronarū, quæ in Deo spem collocarunt, eternum quidem amicum mediocrem sim-

M. Οἱ αὐτοὶ ἄγιοι

ἐπιστολοὶ τὰς γυναῖκας διδάσκουσιν καὶ κελεύουσιν κατὰ τοὺς ἰδίους ἀνδράς φοβεῖσθαι, καὶ ἐκείνοις ὡς τῷ κυρίῳ αὐτῶν πεῖθεσθαι καὶ ὑπακούειν. ὅτι γὰρ ὁ κύριος ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, ὡς ὁ Χριστὸς τῆς ἐκκλησίας, διδοὺς αὐτῇ ἡ ἐκκλησία τῷ Χριστῷ ὑποτάχθη, οὕτως καὶ τὰς γυναῖκας ὡς τῷ Χριστῷ ὑποτάχουσιν ὅτι πάντων εἶναι πειθώμεναι, καὶ ὡς τῷ σώματι ὅτι ἐν Κυνείῳ: ὡς καὶ Σάρρα ὑποκύνει τῷ Αβραάμ, κύριον αὐτῶν καλεῖσα. ὅτι παρορεῖνται δὲ αἱ γυναῖκες ὡς ὁ Χριστὸς ἡ ἐκκλησία πειθώμεναι καὶ πολυτελεῖν ἐν ᾧ αὐτὴ ἁγιασθήσεται, ἡ τεύχεα ἐμψάκειν καὶ χρυσῷ κοσμεῖσθαι: ὅφελουσιν δὲ τὰς ἁγίας ἐκείνας μιμούμεναι γυναῖκας, αἵτινες ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπισαν, τῷ κυρίῳ ὡς τὸ σῶμα κόσμῳ μετὰ καὶ ἀσπλῶ χρῆσθαι, τῷ

δὲ ψυχῶν τῶ ἐνδο-
θεν ἀπ' ἀρετῆς καλ-
λωπίσματι κοσμεῖν,
διλονόπ τῇ εὐκολίᾳ, τῇ
πρεσβύτητι, τῇ ἡσυχίᾳ,
τῇ ἀγνείᾳ: ταῦτα γὰρ
ὁ Θεὸς πάντων μάλιστα
φιλεῖ.

Δ. Οὐτὸ ἀμνησ-
του, ὅ παῖ, ἀνδρώπων γε
πεφυκότι πῶτας, καὶ
τοιαύτας ἄλλας τὸ Θε-
οῦ ἐντολὰς φυλάσσειν
δὲ ἑαυτῶ, καὶ τῶ Θεῷ
κατὰ τὸν ἀγιώτατον
τῷ αὐτῷ νόμῳ κανόνι
λατρεῖν, εἰ μὴ ἐκεί-
νῳ δυνάμει θεόθεν
ἡμῖν ἐμποιῇ, ὡς δὲ
ἡμεῖς ἀδιαλείπτως δὲ
εὐχῶν αἰτέομεν: θε-
λω εἰδέναι εἰ πῶς Κυ-
ριακῶν ὀνομαζομένη
πρεσβύχῳ ὀπίστασαι,
καὶ αὐτῶν μοι λέγον-
τῶ σου ἀκούσαι βού-
λουμαι.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς
ἐξανοῖς, ἀγαθήτω τὸ
ὄνομα σε, ἐλθέτω ἡ βα-
σιλεία σου, γένηθῃ τὸ
θέλημα σου, ὡς ἐν ἐξα-
νῶ καὶ ὅτι τὸ γῆς. ἢ ἄρ-

plicemq; induant, in-
terno verò illo virtu-
tum cultu animos ex-
colant: lenitate vide-
licet, mansuetudine,
trāquillitate, castitate
quæ res sunt in oculis
Dei preciosissimæ.

M. Iam verò mihi fi-
li, quum non sit situm
in hominis cujusquam
potestate, ut istis simi-
libusque Dei præcep-
tis per se pareat, illi-
que ex sanctissimo
legum suarum præ-
scripto inserviat, nisi
ipsi virtutem nobis di-
vinitus largiatur, quæ
noctes diēsque assiduus
est efflagitanda preci-
bus, en precationem
illam, quæ dominica
dicitur, teneas, intel-
ligere, et eam à te
proinde mihi recitari
velim.

Α. Pater noster Matth. 6.
qui es in cœlis sancti- Luc. 11.
ficetur nomen tuum.
Veniat regnum tuum.
Fiat voluntas tua, si-
cut in cœlo, sic etiam
in

in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationē, sed libera nos à malo. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria, in secula. Amen.

M. Quid à Deo in hac Precatione expetis?

A. Precor Dominum Deum meum, Patrem cœlestem, bonorum omnium auctorem, ut ego, & universi mecum mortales divino illius spiritu afflati, eum pie sanctēq; colamus & veneramur illi inserviamus: & ejus voluntati, ut par est, obediamus. Oroq; Deum, ut omnia in universum, vel quæ ad animæ salutem sunt necessaria, vel quæ ad usum vitæ pertinent, nobis largiri velit, ut supplicū mi-

τὸν ἡμῶν τὸν ὀπίουσιον
δὸς ἡμῖν σήμερον, καὶ
ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήμα-
τα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς
ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις
ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγ-
χης ἡμᾶς εἰς πειρασ-
μὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς
ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σὺ
ὄντιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύ-
ναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν.

Δ. Τί αἰτεῖς πατρὶ
θεοῦ ἐν τῇ δ' ἡ ταύ-
τῃ;

M. Εὐχόμεναι Κυεῖν τῷ
Θεῷ με, τῷ πατρὶ οὐρα-
νίῳ, πάντων ἀγαθῶν αἰ-
τίῳ ὄντι, τὸ θεῖον αὐτοῦ
πνεῦμα ἐμοὶ τε καὶ πᾶ-
σι κοινῇ τοῖς ἀνθρώποις
ψαλίσσασθαι, ὥστε δι' οὐ-
βῶς καὶ ἀγίως λαβρεύειν
καὶ περισκωπεῖν, καὶ δα-
λεύειν αὐτῷ, καὶ τῷ πε-
σὴκεσαν τῷ αὐτοῦ θελή-
ματι παρέχειν ὑπακο-
λῶν. Δέομαι δὲ τοῦ Θεοῦ
πάνθ' ἀπλῶς τὰ τε πρὸς
τὴν ψυχῆς σωτηρίαν
ἀναγκαῖα, καὶ τὰ πρὸς
τὴν βίαν χρείαν ὁπ-
τιθεῖα δωρεῖσθαι ἡμῖν,
τοὺς ἰκέτας ἐλεῖν, τοῖς
αἰμαρ-

ἀμαρτίαις ἡμῶν συγγι-
νώσκειν, πάντων κινδύ-
νων τὰς τε ψυχὰς καὶ
τὰ σώματα ἀπαλλάτ-
τειν, τῶν κακιῶν καὶ
πλημμελημάτων ἀ-
πάντων ἀπάγειν, τῆς
τῷ Σατανᾷ βίας καὶ ὀρ-
μῆς ῥύσασθαι καὶ ἐξ αἰ-
ωνίου ὀλέθρου ἐκσω-
ζειν ἡμᾶς. καὶ τούτων
μή παρ' αὐτῷ τεύξεσθαι
ὑπὸ τῆς πατερικῆς αὐτοῦ
προτίκειας καὶ χρηστό-
τητος διὰ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλ-
πίδας ἀγαθὰς ἔχω· καὶ
διὰ τούτο τελευτῶν τῷ
προσάχλῳ λέγω, Α-
μήν, τέτ' ὅτι, ἔτω γενη-
θήτω.

Δ. Πόσα μυστήρια
παρέδωκεν ὁ Κύριος τῇ
ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ;

Μ. Δύο: τὸ βάπτισ-
μα, καὶ τὸ κυριακὸν δεῖπ-
νον.

Δ. Τὶ ὅτι μυστήριον.

Μ. Τὸ ἔξωθεν καὶ ὀ-
ρατὸν σημεῖον, ὃ τὴν
ἐνδοθεν καὶ πνευματι-
κὴν χάριν παρδείσιν,
ὑπὸ αὐτῷ Χριστῷ δια-
τεταγμένον πρὸς τὸ

sereri, & peccatis no-
stris ignoscere, peri-
cula omnia tam ab a-
nimis quam corpori-
bus nostris depellere,
à vitijs & flagitijs
omnibus avocare, à
Satanæ vi atque im-
petu tueri, & ab in-
teritu sempiterno cō-
servare nos velit. At-
que hæc cum pro pa-
terna sua clementia
atque bonitate, per
Dominum nostrū Je-
sum Christum largi-
turum esse, spem bo-
nam concipio: ideoq;
Amen, id est, ita fiat,
ad finem precatationis
adjungo.

Μ. *Quot in Eccle-
sia sua sacramenta in-
stituit Dominus?*

Α. Duo: Baptis-
mum, & Cœnam
Domini.

Μ. *Quid est Sacra-
mentum?*

Α. Est externum &
aspectabile signum
internam arcanamq;
spiritualem gratiam
representans, ab ipso
Christo institutum,
ad

ad testificandum Divinam erga nos per eundem Christū Salvatorem, benevolentiam, atque beneficentiam: quo Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data, quasi consignantur, & earū veritas in cordibus nostris certius confirmatur.

M. *Sacramentum, quot partibus constat?*

A. Duabus: signo externo atque aspectabili, & interna invisibilique gratia.

M. *Quid est in Baptismo signum externum?*

Marb. 28.

A. Aquam, in quam Baptizatus intingitur, vel ea aspergitur, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

M. *Quæ est arcana & spiritualis gratia?*

A. Remissio pec-

τημῆριον εἶναι τῆς τῷ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος φιλοδωρίας τε καὶ μεγαλοδωρίας: ὃν ὡ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαι φεῖ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ αἰῶνίου σωτηρίας διὰ Χριστοῦ δοθείσης οἷον ἐπισφραγίζονται, καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτῶν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμετέραις ἐνεργέστερον βεβαιῶται.

Δ. Ἐκ πᾶν συνέστηκε μερῶν τὸ μυστήριον.

M. Ἐκ δύοιν: τὸ τε ἔξωθεν καὶ ὁρατὸν σημεῖον, καὶ τὸ ἐνδόν καὶ ἀόρατον χάρις.

Δ. Ὁ βαπτισμὸς ποῖον ἔχει τὸ ἔξωθεν σημεῖον;

M. Τὸ ὕδωρ, εἰς ὃ ἐμβάπτεται ὁ βαπτιζόμενος, καὶ ῥαντίζεται αὐτὸν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Δ. Τίς ἐστὶν ἡ ἀόρατος καὶ πνευματικὴ χάρις;

M. Ἀφίσις ἁμαρτιῶν

ὧν καὶ ἀναγέννησις, ὧν
ἀμφοτέρων ἐκ τῆς θα-
νάτου καὶ ἀναστάσεως
τοῦ Χριστοῦ πυχάνο-
μεν, πῶς δὲ ἐπισφρα-
γισιν καὶ τὸ ἐνέχυρον αὐ-
τῶν ἐν τῷ ἐχρῆμα τῷ
μυστηρίῳ.

Δ. Σαφέστερον ἐτι
διδιδκρίνησόν μοι πῶς
τῷ βαπτίσματι ἐνέρ-
γειαν.

Μ. Οὐτῶν ἡμεῖς φύ-
σει μὲν τῆς ἐκκλησίας,
καὶ οἰκίας τοῦ θεοῦ ἀλ-
λοτείων καὶ δι' αὐτῶν
πίας ὧν τῆς ὁργῆς, καὶ
αἰωνίου κατακρίσεως
ἀξίων: διὰ τοῦ βαπ-
τίσματος εἰσερχόμε-
θα εἰς πῶς ἐκκλησί-
αν, σαφῶς εἰδότες ὅτι
τέκνα Θεοῦ ἡδη ἐσμεν,
καὶ εἰς Χριστὸν ἐγκεντει-
ζόμεθα, καὶ τὰ μέλη αὐ-
τοῦ γινώμεθα, καὶ εἰς
ἐν σῶμα αὐτῷ συνενέ-
μεθα.

Δ. Τίνα δεῖ προσεί-
ναι πῶς προσερχομένοις
τῷ βαπτίσματι;

Μ. Πίστιν καὶ μετα-
νοίαν.

Δ. Λέγε δεῖ τέτων
σαφέστερον.

catorum, & Regene-
ratio: quæ utraque
habemus à morte &
resurrectione Christi,
eorum verò obigna-
tionem atque pignus
habemus in hoc Sa-
cramento.

Μ. Baptismi vim
apertius adhuc mihi
ediffere.

Α. Quum natura
alieni ab Ecclesia Dei-
que familia, & per
peccatum filij iræ,
digniq; æterna dam-
natione simus, per
Baptismum in Eccle-
siam admittimur, cer-
tiores facti filios Dei
jam nos esse, & in
Christi corpus in-
sertos, ejusque mem-
bra factos, in unum
cum ipso corpus coa-
lescere.

Μ. Quæ requirun-
tur ab ijs, qui ad Bar-
tismum accedunt?

Α. Fides & pœni-
tentia.

Μ. Hæc planius
explica.

24 *Officium accedentis ad Baptismum.*

A. Anteaſtæ im-
piè vitæ vehemen-
ter primùm poenite-
re, & certam fidu-
ciam habere debe-
mus, nos Christi
ſanguine à peccatis
purgatos, atque ita
Deo gratos eſſe ſpi-
ritumque ejus in no-
bis habitare. Et ſe-
cundum fidem & pro-
feſſionem in Baptif-
mo actam, omni o-
pe enitendum, ut
carnē noſtram mor-
tificemus, & pia vi-
ta declaremus nos
Chriſtum induiſſe, &
ejus ſpiritu donatos
eſſe.

M. *Qui ſit tum ut
infantes baptizantur,
qui hæc per ætatem
hætenus præſtare non
poſſunt.*

A. Quia ad Eccle-
ſiam Dei pertinent, &
Dei benediſtio, pro-
miſſiōque Eccleſiæ
facta per Chriſtum,
in cujus fide bap-
tizantur, ad eos perti-
net: quæ poſtquam

M. Οφείλουμεν προ-
τον ὅτι τοῖς φαύλως
ἡμῶν βεβιωμένοις σφό-
δρα μετανοεῖν, καὶ ἀ-
κριβῶς πεπεῖσθαι ὅτι
τῷ τῷ Χριστοῦ αἵματι
τὰς ἀμαρτίας ἡμετέ-
ρας ἀφαιρούμεν, καὶ οὕτω τῷ
Θεῷ ἀρέσκομεν, καὶ
ὅτι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ
ἐν ἡμῶν ἐνοικεῖ. καὶ κα-
τὰ τὴν ὁμολογίαν καὶ
ἐπαγγελίαν ἐν τῷ βα-
πτίσματι πεποιημένοι, ὁ-
πμιελὼς σπουδαζέιν
δεῖ, ὅπως τὴν ἡμετέ-
ραν σαρκὰ νεκρώσωμεν,
καὶ διὰ τῆς ἐνσεβῆς βί-
ου φανερόν ποιήσωμεν ὅτι
τὸ Χριστὸν ἐνεδυσαίμεθα,
καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπε-
λάβομεν.

Δ. Πῶς οὖν βαπτί-
ζονται οἱ νεογνοὶ οἱ
μὴ δυναμένοι ὑφ' ἡ-
λικίας ἀποτελεῖν ταῦ-
τα;

M. Οτι τῇ ἐκκλη-
σίᾳ προσήκουσι, καὶ
ὅτι ἡ ἐκκλησία καὶ ὑπό-
σχεται τῷ Θεῷ πρὸς
τὴν ἐκκλησίαν διὰ Χρι-
στοῦ πεποιημένη, εἰς οὗ
τὴν πίσιν βαπτίζονται,
ἐκείνοις προσήκει. ἐ-
πειδὴ

πειδὴν δὲ εἰς ἡβλῶ ὁρ-
μήσονται, δεῖ μὲν αὐ-
τῶν ταῦτα εἰδέναι,
καὶ περᾶν καὶ ὁπι-
γνώσκειν: καὶ δὴ καὶ πα-
σαι ποιεῖσθαι σπουδὴν, ὅ-
πως τὰ τῶν χριστιανῶν
ἀνθρώπων ἀρέποντα τοῖς
ἱερέσι καὶ τῶν βίῳ ποιῶ-
σιν, ὡς περ ἐν τῶ βαπτίς-
ματι ὁμολογήκασι.

Δ. Τίς ὅστις ὁ τοῦ
Κυριακοῦ δείπνου τύ-
πος;

Μ. Οὐκ ἄλλος, ἢ ὅν
ὁ Χριστὸς αὐτὸς διετά-
ξατο: ὅς ἐν τῇ νυκτὶ
ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν
ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας
ἔκλασε, καὶ τοῖς αὐτῶν
μαθηταῖς ἔδωκεν, εἰ-
πόν: λάβετε, φάγε-
τε: τὸ τοῦ μου ὅστις τὸ
σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν δι-
δωμένον: τὸ τοῦ ποιῆτε
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνη-
σιν. ὡσαύτως δὲ καὶ
τὸ ποτήριον ἔλαβε με-
τὰ τὸ δεῖπνῆσαι, καὶ
εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐ-
τοῖς, λέγων, πίνετε ἐκ
τούτου πάντες: τοῦτο
γὰρ ὅστις τὸ αἷμά μου,
τὸ τῆς καινῆς διαθή-
κης, τὸ περὶ ὑμῶν καὶ

adoleverint, ipsos in-
telligere, credere, at-
que agnoscere oportet:
enitque ut Chri-
stiani hominis offi-
cium, quod in Bap-
tismo polliciti sunt,
atque professi, mor-
tibus & vita præ-
stent.

M. *Quæ est Cæna
Dominicæ ratio?*

A. Eadem nimi-
rum, quam Chri-
stus Dominus insti-
tuit: Qui ea, qua
traditus est, nocte,
accepit panem, &
postquam gratias e-
gisset, fregit, & de-
dit Discipulis suis, di-
cens: Accipite, edi-
te, hoc est corpus me-
um, quod pro vobis
datur: hoc facite in
mei commemoratio-
nem. Ad eundem
modum & calicem
accepit, (peracta Cæ-
na) & gratijs actis,
dedit eis, dicens: Bi-
bite ex hoc omnes:
Hic est enim sanguis
meus

Math. 26.
Marc. 14.
I Cor. 11.
Luc. 22.

meus novi Testamēti, qui pro vobis & pro multis effunditur, ad remissionē peccatorū: Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem. Hanc formam rationemq; Cœnæ Dominicæ tenere, donec ipse veniat, & inviolatè servare, piéque atque religiose celebrare oportet.

M. *In quem usum?*

A. Vt mortis Domini, summūq; beneficii illius, quo per eam affecti sumus, gratiam perpetuò memoriam celebremus & retineamus: & sicuti in Baptismo renati sumus, ita Cœna Dominica ad vitā spirituale atq; sempiternam jugiter alamur atque sustentemur. Ideo que semel baptismo irritari, ut semel nasci, satis est: at Cœnæ Dominicæ, perinde atque alimenti, usus identidem est repetendus.

ὡς πολλῶν ἐκχωρό-
μενον εἰς ἄφθειν α-
μαρτιῶν: τοῦτο ποι-
εῖτε ὅσάκις ἂν πίνη-
τε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμ-
νησιν. τοῦτον τὸν τύ-
πον καὶ πάντην τὴν
διάταξιν τοῦ κυρια-
κοῦ δείπνου διασώ-
ζειν ὁσίως, καὶ ἐυσε-
βῶς φυλάσσειν ἡμᾶς
δεῖ, ἕως οὗ ἂν αὐτὸς
ἔλθῃ.

Δ. Πρὸς τί δὴ;

M. Ἰνα τῷ θανάτῳ
Κυρίου, καὶ τῷ ἀνυψώ-
ματι ἐνεργείας, ἥς δι'
αὐτοῦ ἐτύχουμεν, ἐυχά-
ριστήριον ἀδιαλείπτως
μνημόσυμον ἔχωμεν:
καὶ ὡς ἐν τῷ βαπ-
τισμῷ ἀνεγεννήθημεν,
οὕτω διὰ τοῦ κυρια-
κοῦ δείπνου εἰς ζωὴν
πνευματικὴν καὶ αἰώ-
νιον διδωκῶς τρεφώ-
μεθα. διὸ εἰς ἅπαρ μό-
νον βαπτίζεσθαι, ὡς
καὶ γεννᾶσθαι ἐφάπαξ
ἀπόχρη: πρὸς ἣν κυριακῶς
δείπνῳ πολλάκις χεῖ-
ναι προσήκει, καὶ διὰ περ
πολλάκις τρεφεσθαι ἀ-
νάγκη.

Δ. Εἰ

Δ. Ἐκ πνῶν σωῆσθαι
καὶ μερῶν τὸ μυστήριον
τοῦτο.

Μ. Ἐκ δύοϊν μέρ-
μερῶν, ὁμοίως πρὸς βαπ-
τισμῷ, σωῆσθαι :
ὧν τὸ μὲν γήϊνον ὅτι
καὶ αἰσθητὸν : τὸ δὲ
οὐρανίον, καὶ τὰς ἐξ-
ωθεν λαμβάνον αἰσθη-
σεις.

Δ. Ποῖόν ὅτι τὸ γήϊ-
νον καὶ αἰσθητὸν τὸ μυστή-
ριον τέτε μέρθ;

Μ. Ο ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος:
οἷς ἀμφοτέροις ἐξ ἰσῆς
ἀπαντας χρῆσθαι ὁ Κύ-
ριος διαρρήδην προση-
τάζει.

Δ. Τὸ οὐρανίον ἐκεί-
νο μέρθ, καὶ μὴ αἰσθη-
τὸν πῶς ποτ' ὅτι:

Μ. Τὸ σῶμα, καὶ τὸ
αἷμα τοῦ Χριστοῦ, αἱ
οἱ πίπτοντες ἐν χείρ-
τα αὐτοῖς ἐν πρὸς κυ-
ριακῷ δεύοντι λαμ-
βάνουσι, καὶ ἐδίου-
σι, καὶ πίνουσιν, οὐρανίον
μόνον καὶ πνεύματι καὶ

Μ. *Quæ sunt hujus
Sacramenti partes, at-
que materia?*

Α. Duplici mate-
ria, vel partibus dua-
bus hoc sacramentum,
perinde atq; baptism⁹
constat, quarum una
terrena est atque sub
sensu cadens: altera
cœlestis est quæ sensi-
bus externis percipi
non potest.

Μ. *Quæ est hujus
Sacramenti terrena et
sensibilis pars?*

Α. Panis & vinum,
quibus utrisq; ut om-
nes peræquè uteren-
tur, Dominus discretè
præcepit.

Μ *Cœlestis illa pars
est remota ab omnibus
externis sensibus quæ-
nam est?*

Α. Corpus &
Sanguis CHRISTI,
quæ in Cœna Do-
minica fidelibus dan-
tur, ab illisque ac-
cipiuntur, eduntur,
& bibuntur, cœlesti
tan. ù n spiritu illic
modo,

modo, revera tamen, adeò quidem, ut sicuti panis corpora nutrit: ita & corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidem alit: & sicut vino hominum corda exhilarantur, & roborantur vires: ita sanguine Christi animæ nostræ reficiuntur atque recreantur per fidem, qua ratione corpus & sanguis Christi in Cœna recipiuntur. Nam Christus sibi fidentes tam certò facit corporis atque sanguinis sui participes, quàm certò se panem atque vinum ore & ventriculo recepisse sciunt.

M. *An ergo panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi mutantur?*

A. Minime: illud enim esset naturam Sacramenti, quod è materia cœlesti atque

τινι ἔσῳ, ἀληθεὶ δὲ καὶ γνησίῳ: ὥστε καὶ διὰ τὸ ἄρτος τὰ σώματα βέβη, ἔγω καὶ τὰ σώματα τῶ Χριστοῦ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν πνευματικῶς διὰ πίστεως βόσκονται: καὶ ὡς περὶ ὁ οἶνος τὰς τῶ ἀνθρώπων καρδίας ἐνθραίνει, καὶ τὴν ἰσχυρὰν σπέρσιν, ἔγω τὸ αἷμα τῶ Χριστοῦ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἀναλαμβάνει καὶ ἀναζωπυρεῖ διὰ πίστεως, δι' ἧς καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀπολαύομεν ἐν τῷ δεῖπνῳ. ὁ Χριστὸς γὰρ τοῖς γὰρ πιστοῖς τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ οὕτω γνησίως μεταδίδωσιν, ὥς σαφῶς ἑαυτοῖς σωοῖδασιν ἄρτον καὶ οἶνον τῷ σώματι καὶ τῇ γαστρὶ δεξαμένοις.

Δ. Πότερον ἔν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἰς τὴν τῶ σώματος καὶ αἵματος τῶ Χριστοῦ ἔσιν μεταβάλλονται.

M. Ηκιστὰ γὰρ: τὸ γὰρ ὅτι τὴν τῶ μυστικοῦ φύσιν ἀνακαίρειν, δέον ἐξουθενεῖν καὶ γνήσιον ποιῆσαι.

ποχύμαλος αὐτὸ σωί-
σασθαι.

Δ. Μᾶν ὁ Χριστὸς τὸ
δεῖπνον διέλαξας, ἐφ' ᾧ
εἰς θυσίαν προσφέρειται
τῷ Θεῷ ὅτι τῇ τ' αἰμῶ-
τι πῶν ἀρέσει;

Μ. Μνησάμενος. τὸ γὰρ
τ' αἰμῶτις τε καὶ τῆς ὀ-
φειλομένης αὐτῇ κατα-
κρίσεως ἁχθὲν ἔτω βα-
ρὺ καὶ μέγα καὶ δεινὸν τυ-
χάνει ὄν, ὥστε τ' ὑδὸν τῆ
θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶ-
όν τ' εἶναι μόνον ποι-
εῖσθαι θυσίαν, δι' ἧς ἡ-
μᾶς αὐτῇ ἀπαλλάξει-
εν ἅν. Χριστὸς ἔν ὁ σω-
τὴρ ἡμέτερος θανάτῳ
προσενέγκας αὐτὸς ἑαυ-
τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν τῷ
σταυρῷ, πλὴν μίνα ἐκεί-
νῳ ὁλόκληρον καὶ αἰδίον
θυσίαν, τῷ Θεῷ πατρὶ
χαρισαίτω ἔσαν, εἰς
ἀμαρτίας καθαρισμὸν ἀ-
παξ εἰς τὸ διανεκὲς ἔ-
δυσε, τὰς τ' ἡμετέρων
ἀδικημάτων κηλίδας
ὑποψώμενος, εἰς πλὴν
ἡμῶν αἰώνιον σωτηρίαν.
ἡμῖν ὅ τ' ἰσο μόνον ὑπο-
λοιπὸν ὅτι, πάσαις εἰς
αὐτὸν ἐλπίσιν ἀνηρτή-
σθαι βεβαίωτατα, καὶ

terrena constare o-
porteret, extinguere.

Μ. An instituta fu-
it à Christo Cæna, ut
Deo Patri sacrificium
pro peccatorum remis-
sione offeratur?

Α. Nequaquã. Est
enim peccati, atq; illi
debitæ damnationis
onus tam grave, tam
immensum immané-
que pondus, ut solus
Dei filius Iesus Chri-
stus sacrificium, quo
nos ab illis liberaret,
facere posset. Quum
ergò Servator noster
Christus ipse in cruce
se morti pro nobis
obtulit, unicam illam
perfectam sempiter-
nâmq; hostiam, Deo
patri gratissimam, ad
peccati expiationē se-
mel in perpetuum im-
molavit, scelerum no-
strorum maculas san-
guine suo eluens atq;
delens ad nostram in
æternū salutem. No-
bis verò nihil reliqui
fecit, nisi ut fiduciam
atq; spem omnem fir-
missime in illo collo-
cemus;

cemus, sempiternique illius sacrificij usum fructum gratis animis capiamus : quod quidem in Cœna Dominica maximè facimus.

M. *Nostrium quod est officium, ut rectè ad Cœnam Dominicam accedamus?*

A. Ut nosiplos exploremus, num vera simus Christi membra.

M. *Quibus id notisprehendemus?*

A. Primum si ex animo nos pœniteat peccatorum nostrorum : deinde, si certa spe de Dei per Christum misericordia nitamur, atque nos sustineamus, cum grata redemptionis per mortem ejus acquiritæ, memoria. Præterea, si de vita in futurum piè degenda seriam cogitationem & destinatum propositum suscipiamus. Porremo, cum conjun-

της ἀπολαύειν μετ' ἐν-
τ' αἰδίσθαι θυσίας ἐκείνης
ἀπολαύειν μετ' ἐυχαι-
ευσίας : τὸ τοῦ ἱεροῦ μάλιστα
ποιῶμεν ἐν τῷ Κυριακῷ
δείπνῳ.

Δ. Τὶ χρὴ ποιεῖν ἡ-
μᾶς, εἰ μὴ μέλλωμεν ὁρ-
θῶς προσέρχεσθαι τῷ
Κυριακῷ δείπνῳ;

M. Δοκιμάζειν δεῖ
ἑαυτοῖς, πότερον ἀλη-
θινὰ τὸ Χριστὸν μέλη
ἔσμεν.

Δ. Εἰς τίνων γνώρισ-
μά των φανερόν ἐστὶ
τὸ θ' ἡμῶν.

M. Πρῶτον μὲν, εἰ μὴ
ἐκ ψυχῆς μετανοήσω-
μεν ὅτι τοῖς ἡμῶν ἁμαρ-
ταις ἡμῶν : εἴτα, εἰ μὴ
ἀκριβῶς πεπεισμένοι
ᾤμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν
διὰ Χριστοῦ οἰκτιρῶν
ἔσμεν μέλη, ἐυχαι-
εσώμεν αὐτῷ ὅτι τῇ
γενόμενῃ διὰ τὸ θανά-
τον αὐτοῦ ἀπολυτρώσει.
ἔπειτα δὲ, εἰ μὴ σπουδαίως
μελετῶμεν, καὶ ὁλως δι-
αγινώσκωμεν διαζῆν ἡ-
βίον εὐσεβῶς τὸ μετα-
πειῶν. τὸ δὲ τελευτᾶν
ὅν, ἐπειδὴ τὸ Κυριακὸν
δεῖπ-

δεῖπνον τὸ τῶν ἀνθρώπων
 πρὸς ἀλλήλους συνα-
 φείας καὶ ἀγάπης σύμ-
 βολον περιέχει, ἐάν-
 τινες πέλας, ἢ γουὺν σύμ-
 πάντας τοὺς ἀνθρώ-
 πους ὡς ἀδελφοὺς ἀ-
 γαπῶμεν, ἀντὶ πά-
 ρης κακονοίας καὶ μί-
 σους.

ctionis etiam, chari-
 tatísq; inter homines
 mutuæ Symbolum in
 cœna Dominica con-
 tineatur, si proximos,
 id est mortales om-
 nes, fraterno amore,
 sine ulla malevolen-
 tia odióve prosequa-
 mur.

ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ

πρὸς Ἑωῆς, καὶ Εὐ-
 χαριστίαι μετὰ
 Ἑσπέρῳ.

*Precationes ante Epu-
 las, & cum epulati
 sumus gratiarum
 actiones.*

Πρὸ συμποσίου.

*Ante Convivium
 precatio.*

Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων
 ἀναβλέπουσι πρὸς
 σε, καὶ ὅπῃ σοι τὰς ἐλ-
 πίδας ἔχουσιν, ὦ Θεὸς:
 σὺ τίμω δὲ καμερὸν αὐ-
 τοῖς προσφύῳ χορήγεις,
 σὺ ἀνοίγεις τίμω σπύ-
 ρη, καὶ πᾶν γένος τῶν
 ζώων τῆς σῆς μεγαλοδω-
 ρείας ἀποπληροῖς. ἀντι-
 βολῶμέν σε ὦ ἅγιε Κύ-
 ριε Θεὸς ἡμᾶς σοι, καὶ
 πάντα τὰ δῶρα, ἀπὸ πα-
 ρὸς τῆς σῆς μεγαλοδω-
 ρείας λαμβάνομεν, ἡ-

Ο Culi omnium *Psalm. 144.*
 suspiciunt, & in
 te, ὦ Deus, spem suam
 collocant: tu tempe-
 stivos illis cibos sup-
 peditas: dilatas tu
 manum tuam, & ani-
 mātium genus omne
 tua beneficentia exa-
 turas. Precamur san-
 ctissime Domine De-
 us, ut nos tibi, nobis-
 que omnia dona, quæ
 de tua munifica libe-
 ralitate accipim⁹, con-
 secrare

secrare velis, per Ie-
sum Christum Domi-
num nostrum. Amen.
*Pater noster qui es in
caelis, &c.*

post convivium.

Math. 21.

Luc. 22.

Sempiternę rex glo-
rie faxit, ut nos cę-
lestis suę mensę as-
sectę participesque si-
mus, per Iesum Chri-
stum Dominum no-
strum. Amen.

Deus Ecclesiam su-
am universam, Re-
gem nostrum CARO-
LVM, regnũq; sal-
vum conservet, & pa-
cem nobis atq; veri-
tatem in Christo Iesu
largiatur. Amen.

Ante epulas.

I Cor. 10.

Sive editis, sive bibi-
tis, inquit D. Pau-
lus, sive quid aliud fa-
citis, ad Dei laudem
gloriãque fiant uni-
versa. *Pater noster,
qui &c.*

Post epulas.

Psal. 71.

Gloria, honor, laus
tibi tribuatur Do-

μὴν ἀγάθειν, δι' Ἰησοῦ
Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,
Αμήν. Πάτερ ἡμῶν ὁ
ἐν τοῖς ἑενοῖς) καὶ ταῖς
λοιπαῖς.

Μετὰ συμπόσιον.

Ο βασιλεὺς ὁ αἰδίου
δόξης παρὰ σκευα-
σάτω ἡμᾶς κοινωνοὺς καὶ
συμμετόχους τῆς οὐρανίου
βασιλείας αὐτοῦ δι' Ἰησοῦ
Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Αμήν.

Ο Θεὸς πλὴν ἐκκλη-
σίαν αὐτοῦ καὶ δοικλῶν
τὸν ἡμῶν βασιλεῖα καὶ
εὐλείον, καὶ πλὴν βασι-
λείαν σωσάτω, καὶ εὐρίω-
λω ἡμῶν καὶ ἀλήθειαν ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ χαρισάτω.
Αμήν.

Πρὸ τῆς ἐστίασεως.

Εἴτε ἐδΐετε, εἴτε πί-
ετε, φησιν ὁ ἀγιος
Παῦλος, εἴτε καὶ ἄλλοι
τι φερόμετε, πάντα ποι-
εῖτε εὐχόμενοι τῷ δόξαν καὶ
πληρῶν τῷ Θεῷ. Πάτερ
ἡμῶν, ὁ ἐν).

Μετὰ τῆς ἐστίασιν.

Δόξα, καὶ τιμὴ, καὶ
παντοῦ γενέσθω σο-
φῶν Κυ

Κύριε Θεός, ὁ τρέφων
 ἡμᾶς ἀπὸ παιδῶν, καὶ
 παῖσι τοῖς ζώοις βρώσιν
 παρέχων: τὰς διανοίας
 ἡμῶν ἐνδυμίας καὶ χα-
 ρᾶς ἐμπίπλη, ὅπως βο-
 ρωθῶμεθα καὶ ἀεὶ κεκ-
 τημένοι πάντων ἐνσε-
 βῶν ἔργων πλουτῶμεν
 καὶ ἐυπορῶμεν, διὰ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.
 Ἀμήν. Ὁ Θεός ᾧ ἐκ-
 κλησίαν αὐτῆς.

mine Deus, qui nos
 ab ineunte ætate nu-
 tricaris, & animanti-
 bus omnib⁹ alimenta
 præbes, mētes nostras
 exple gaudio & lētiti-
 a, ut victum necessa-
 riū semper habentes,
 omnibus piorum ope-
 rum copijs ditemur
 atq; abundemus, per
 Iesum Christum Do-
 minum nostrū. Amen

*Deus Ecclesiam su-
 am universam, &c.*

Περὶ τρεφῆς.

Ante cibum.

Ὁς ἡμῶν ὡς πατρὶς
 ἡμῶν πατέρα, πείνης
 τε καὶ δίψης ἀπαλλάττει
 ἡμᾶς ἐκ τῆς μετεώρου ἡ-
 ὁρᾶς τοῖς δώροις σου,
 τοῖς πρὸ ἱερῶν σὸν λόγον
 ἀγαζομένοις, ἐφ' ᾧ
 πᾶσι τῶν σωμάτων τε
 καὶ τῶν ψυχῶν ἡμετέ-
 ρων ἰσχυρὸς ἔσῃ ἀνα-
 λαμβάνειν, ὥστε πρὸς
 τὰ ὀπιτήδεια τῆς πραγ-
 μάτων προθυμοτέρως
 εἶναι, εἰς πᾶσι τῶν ἀγα-
 θῶν ὀνόματός σε δο-
 ξάν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

LArgire Pater cle-
 mentissime, ut tuo-
 rum munerū, per san-
 ctum verbum tuum
 sacrorū, usu mode-
 rato fame sitique de-
 pulsa, tum corporum,
 tum animorū nostro-
 rum vires ita refician-
 tur, ut ad utilia nego-
 tia gerenda prompti-
 ores alacriorésq; red-
 damur, ad tui sanctis-
 simi nominis glori-
 am, per Iesum Chri-
 stum Dominum no-
 strum. Amen.

Post

1 Tim. 4.

Post cibum.

Μετὰ τροφήν.

Math. 4
Iohn 6.

GRatias tibi agimus
pater optime, cuius
largissima benignita-
te corpora nostra assi-
due sustentantur: pre-
camurque ut animos
etiam nostros virtute
tua cœlesti, atque vi-
tali sacrosancti verbi
tui pane pastuque re-
creare, & fide vera,
atq; certa spe sempi-
ternæ vitæ sustinere
velis, per Iesum Chri-
stum servatorem no-
strum, cui tecum, &
cum sancto spiritu, sit
omnis honor, & glo-
ria. Amen.

Χάριν οἶδαμέν σοι, ὦ
πατέρ ἐνμενέσατε,
δι' ἧς πάνυ ἀγαθω-
συῆς τὰ ἡμέτερα σώ-
ματα ἀδιαλείπτως βέ-
βηται, δέομενοι σου τὰς
ψυχὰς ὡσπερ ἡμεῖς
ἐκείνης ἀναζωπυρεῖν τῇ
ἐπερανίῳ σε δυνάμει, καὶ
τῷ ζωτικῷ τῷ ἀγίῳ σε
λόγῳ ἄρτῳ, καὶ ἀληθεῖ
πιστὶ, καὶ βεβαίᾳ τῇ αἰω-
νίᾳ ζωῇ ἐλπίδι, δι' Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν, ὃ μὲν σε καὶ τοῦ
ἀγίου πνεύματος, πάντα
γενέσθω τιμὴ καὶ δόξα.
Αμήν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

21133 2/213 14

οι, ω
ατε,
αδω-
σώ-
βέ-
τα's
ελέ-
τη
αδ, κ
σ
δε
αω-
In-
o
του
ισα
ξα.